

Dr. Kovács Zoltán:

Gondolatok a Polgárcentrumban

Huszonhét évvel ezelőtt – még az Adyban – izzadtan, csapzottan, félig még költőként *túrta* a tapsot, én pedig azt éreztem, hogy ez a csúcs, ennél jobb nincs, nem is lehet, és az ilyen pillanatokban szentségtörés tapsolni... *Földes László, Hobo* József Attila estje számomra azóta is a legek közé tartozik klubestjeink káprázatosan gazdag és sokszínű kínálatából. Miért? *Csak*. Mondhatnám, hogy latinovitsi magaslatok, meg, hogy a mintha a törékeny költő öltene testet ebben a hatalmas, kócos emberben, csak ez épp oly semmitmondó botorság, mint a lemezborítók és némely túlhevült zenekritikus lelkendezése *a lélek legmélyéből előtörő, legyőzhetetlen élni akarásról, vagy az egymásnak feszülő akkordok tektonikus dübörgéséről*, amelyből annyit tudhatunk meg, semmivel se többet, hogy a szerző kebelében nagy érzelmek dúltak, mikor ezt a részt írta, s a színpadon mindig nagy zaj szokott lenni ilyenkor. Zenére, művészi élmény kifejezésére, s még annyi más fontos dologra az életben nincsenek szavaink. Körülírunk, próbálkozunk, újrafogalmazunk, de érezzük, hogy nem jó, nem ezt akartuk, érzéseink, gondolataink nem ütnek át a szavakon. Marad tehát a *csak*, Hobo aznap nagyon eltalált engem.

Ezeket azért kellett előre bocsátanom, mert a számomra annyira fontos és szeretett Újpesti Közművelődési Kör (korábbi nevén Újpesti Értelmiségi Klub) kapcsán elkerülhetetlen lesz olyan szavak kifejezések, használata, amelyek közhelyszerűek, színüket veszítik, mihelyt kimondjuk vagy leírjuk őket – viszont nincs náluk jobb a kifejezhetetlen érzékeltetésére.

Ismét egy Hobo est, a második. Váratlan meglepetés: a műsor megkezdése előtt megjelenik „szürke” érdeklődőként *Göröcs János*. Hobo kívánságára Titi is kiül a zenei részt megelőző beszélgetés résztvevőjeként a színpadra, s ettől kezdve az est Hobo-Göröcs estté válik, a moderátor hátra dőlhet, de nyugodtan lemehetne a nézők közé is... A két újpesti extraklasszis pillanatok alatt egymásra talál. Közös kötődés, közös témák, s ami a legfontosabb: közös hullámhossz. A várost persze ismerik mindketten, s bár kölcsönös tisztelői egymásnak, még sohasem találkoztak személyesen.

Hobo – az est eredeti sztárja – finoman, észrevétlenül visszalép kicsit, Göröcsöt helyezi az előtérbe. Ösztönösen talán, hisz mint hamar kiderül, gyerekkora nagy bálványával találkozik, de – színházi emberről lévén szó – lehet, hogy tudatosság is van a dologban. Mint a vízfolyás ömlenek belőle a dózsás, UTÉ-s csapatösszeállítások, tartalékkapussal, edzővel, naptári évvel. Röpködnek a legemlékezetesebb eredmények, diadalok, kérdez, érdeklődik, aztán a kellő pillanatban átrúgja a túlsó térfélre a labdát, s Göröcs Titi aznap este is tudja, mit kezdjen vele. Mesél Hobóról, fociról, koncert-élményekről, nehézségekről és örömeikről, amiket a sporttól kapott, kedvesen, közvetlenül. Abszolút póztalanság, s *a másik ember teljesítménye* iránti feltétlen tisztelet hatja át beszélgetésüket, miközben úgy tudnak mesélni játékos és szurkoló, előadó és közönsége közötti viszonyról, kapcsolatáról, alázatról és felelősségről, közösséghez, Újpesthez tartozásról, lokálpatriotizmusról, hogy ezek a szavak talán el sem hangzottak. Nagy élmény volt számomra ez a találkozás. Azt remélem, kettőjük számára is, jól érezték magukat, örültek egymásnak. És a keretet, az alkalmat mi adtuk ehhez!

Az utána következő kötetlen beszélgetés újabb élményekkel és tanulságokkal szolgált. Megható, józan ésszel alig követhető az a már-már gyerekes rajongás, amivel a pocakosodó urak és a deresedő hölgyek körülvették a legendás csatárt, annyi közös élmény, emlék, önfelelt gólöröm, boldogság okozóját, főszereplőjét, *megtestesítőjét*. Mindenki a közelébe igyekezett egy-egy kézszorítás, baráti ölelés, mosoly, legalább egy „hogyan vagy?” erejéig. Tény, hogy a sikeres sportolókat szerte a világon rokonszenv, sőt szeretet övezi. De – nem mondom, hogy akkor is eszembe jutott – ma azonban egyre inkább úgy látom, hogy ott és akkor, *a mi klubunkban*, éppen azok a pozitív energiák sűrűsödtek össze, váltak tapinthatóvá, amelyek a *mi klubunkban* folyamatosan jelen voltak/vannak a békés péntek estéken, a klubélet állandó éltetői, és most felfokozott érzelmi állapotban megsokszorozódva a felszínre törtek. Úgy látszik, az összetartozás, a rengeteg közös élmény, az öröm, a kollektív öröm időnként kiköveteli a megnyilvánulás lehetőségét, vagy egy eseményben, de talán még inkább egy személyben, aki mindezt a pozitív energiát, akaratától függetlenül felszabadítja. S legyünk őszinték, erre a szerepre leginkább egy futballista alkalmas. Lehet hümmögni meg fanyalogni, mégis tény: a futball ma a legnagyobb identitásképző szerte a világon, s békeidőben sincs semmi, ami olyan hőfokon és koncentráltan juttatná kifejezésre az együvé tartozás érzését, mámorát, mint a foci. Vajon hány Nobel- vagy Oscar-díjat kaphatnának honfitársaink, hány olimpiai aranyérmeket akaszthatnának Hosszú Katinka vagy Szilágyi Áron nyakába, hogy napokon át lázban égjen az is, akit amúgy hidegen hagy a sport, hogy tízezren – ismerősök és ismeretlenek – lepjék el az utcákat, a villamos síneken énekelve, zászlókkal, transzparenszekkel. A kérdés költői. De elég hozzá – sok éves böjt után – egy győzelem, két döntetlen, egy vereség, negatív gólkülönbséggel, egy futball Európa bajnokságon...

Rost Andrea estre készültünk. A világhírű művésznő nem először volt vendégünk, nagy öröm, nagy megtiszteltetés, hogy ismét eljött hozzánk. Elbűvölő személyiség, szívesen vállalta, hogy az operaáriák között néhány szóban mesél az életéről, karrierjéről, filozófiájáról, terveiről. A függöny mögött az előadással kapcsolatos praktikus szempontokat, teendőket beszéltük meg, a függöny másik oldalán a nézők gyülekeztek. Telt ház, az előadás előtti szokásos várakozásteljes moraj. Aztán hirtelen néma csend, székek nyikorgása. Kilesek a függöny-nyíláson: mindenki áll. Dr. Mádl Ferenc, a regnáló köztársasági elnök áll az ajtóban a feleségével. Magánemberként érkezett, váratlanul, hiszen ő éppen öt hét múlva lenne vendégünk. Mint az előadás után elmondta, nagy rajongója Rost Andreának, ám időközben megtudta, hogy ebben az évben a művésznőnek több magyarországi fellépése nem lesz, így megragadta az alkalmat, reméli, szívesen látjuk. Józan, bölcs, szelíd egyénisége osztatlan sikert aratott. Jól estek az elismerő szavak, jól esett a tény, hogy itt van a köztársasági elnök. Volt az egészben egy csipetnyi mátyáskirályos: Az ország legfőbb közbiztonsági méltósága, hivatlanul, kíséret nélkül megjelenik, a főváros peremén, hogy meghallgassa a csodálatos hangú énekesnőt, s erre csak nálunk nyílik lehetősége, mert a művésznő ebben az esztendőben nem lép föl máshol szerte a hazában, csak az Árpád út 66-ban, a hajdanvolt mozival szemközt... Csoda-e, hogy a házigazda elégedett büszkesége lett úrrá rajtam?

A Habsburgokról nem sok jót hallottam tanulmányaim során, a királyság pedig leginkább mint valami avított, poros intézmény ragadt meg sokunk emlékezetében. Egyfelől. Másfelől viszont *dr. Habsburg Ottó* nem csupán a Páneurópai Unió elnöke, hanem IV. Károlynak, az utolsó magyar királynak a fia, s ha nem szól közbe a történelem, ma este Magyarország királya lenne. A hajdani királyfi – tíz esztendő koráig az volt – tiszteletre méltó, utolérhetetlenül elegáns öregúr, klubunk színpadán, 1992. október 8-án, Kőrös Andris barátom társaságában ül és mesél. Tökéletes, kerek mondatokban, folyékonyan, választékosan, mintha ez lenne az anyanyelve. Sehol egy nyelvtani hiba, csak a kiejtése nem az igazi, és nagyon kedvesen raccsol. Mesél, de nem a múlttól, hanem a jelenről, a jövőről. Arról, hogy – mint mondja – *mi magyarok*, mit tegyünk, mit tehetünk frissen szerzett szabadságunk birtokában a gyorsan változó Európában? Mire ügyeljünk, mit kell elkerülnünk, hogyan gazdagítsuk Európát úgy, hogy magunk is gazdagodjunk, hogyan találjuk meg a helyünket a politika és a gazdaság vérkeringésében, úgy, hogy közben megőrizzük magyarságunkat? Minden szavából érződik, hogy *ez az ő ügye is, közös ügy, amiért felelősséget érez*. A világpolitikai folyamatok naprakész ismerete, élénk figyelem a világ rezdüléseire, a történelem alakítása szempontjából meghatározó évezredes tendenciák világos számbavétele, hozzá pengeéles logika és hihetetlen meggyőző erő mindabban, amit mond. Hibátlanul szabott zakója mellényzsebéből pedig bármikor azt a lapot húzza elő az európai kultúra és civilizáció paklijából, amelyik az adott esetben a legütősebb, legfrappánsabb, leginkább odaillő. A műveltség, a tisztánlátás és a hazáért érzett felelőség dönti el majd, hogy melyik nemzet miként boldogul a jövőben, és ehhez egyéniségek kellenek – mondja szenvedélyesen. Tisztán látó, szilárd világnézeti és erkölcsi alapon álló autonóm egyéniségek, akiknek tartása van. Erre kell nevelniük a jövő nemzedéket, ezt kell megértetniük a fiatalokkal!

Csupa lendület, terv, ötlet, mind a jövőt célozza, mintha nem nyolcvan éves lenne, vagy garanciát kapott volna rá, hogy százötven esztendő koráig fog élni. Egyetlen mondatára emlékszem, ami a saját múltjáról szólt, az, hogy magyar nyelven érettségizett. Mi – így, többes szám első személyben – szlávokkal vagyunk körülveve, ez nem baj, de azért tudnunk kell róla. Utazni kell, sokat, megismerni a másikat, a személyes kapcsolatok fogják megszüntetni a gyanakvást, az ellentéteket. Közép- és Kelet Európának nincs nagyobb feladata, mint hogy az itt élő nemzetek szót értsenek! Oroszországgal szemben bizalmatlan. Európa rosszul teszi, ha az orosz birodalmat leírja. Úgy érzi, a Nyugat túlértékeli „*Gohbacsov Mihályt*”, orosz kommunista, nem ezt akarta ő, csak elszámította magát. Az oroszokra mindig figyelni kell! Aztán úgy másfél-két óra elteltével, mikor már úgy érezte, hogy rajta kívül mindenki elfáradt, fölállt, megköszönte a meghívást, majd Isten áldását kérte közös céljaink megvalósítására. Sosem fog kiderülni, de azt hiszem, jó király lett volna.

A klub első tizenöt éve valóságos sztárparádé, országszerte ismert művészek, tudósok, írók, politikusok, közéleti szereplők sora fordult meg nálunk. Az ezt követő esztendőkből kevesebb *nagy név*, de semmivel sem kevesebb *nagy ember*. Elhivatott, a saját területükön az ország (nem ritkán a világ) élvonalába tartozó egyéniségek adtak ízelítőt az általuk művelt kevésbé ismert tudomány, foglalkozás, művészeti ág, kutatási terület érdekességeiből, sokszínűségéből. Kivétel nélkül igényes, informatív és az értékek megbecsülését tükröző előadások, beszélgetések részesei lehettünk ilyen alkalmakkor.

Az állam esett le egy egészen egyedülálló képességeket, tájékozottságot, körültekintést és elhivatottságot igénylő művészet-foglalkozás, az orgonaépítés világába betekintve. Jószerivel még el sem kezdődött semmi, és máris mennyi minden történt: az alkotó ismeri már a templomot, hangversenytermet, ahová az orgona kerülni fog, (minden orgona egyedi megrendelésre készül, nem a bolt kirakatából vásárolja meg az arra járó!), az épületen belüli teret, ahol majd az orgona áll. Föltérképezte az akusztikai és hőmérsékleti viszonyokat, megmérte a levegő páratartalmát, s birtokában van számtalan egyéb adatnak, információnak, amelynek szükségessége a laikus agyában föl sem merül. Ezután következik a tervezés. Az előbbiek és a megrendelő elképzelése, anyagi lehetőségeinek ismeretében eldöntendő, mekkora legyen, és pontosan hol álljon a hangszer? Ki kell választania az elvben számba jöhető anyagok és technikai megoldások közül az optimálisat, biztosítania kell, hogy a különleges anyagok, egyedi darabok (a világpiacon!) a kellő időben és mennyiségben rendelkezésre álljanak, ügyelve arra, hogy amit lehet, maga állítson elő, mert mégis csak az a legbiztosabb. Ezután hallatlan precizitás, odafigyelés, gondoskodás mellett az első szögtől az utolsó sípig két-három hozzáértő ember megfeszített munkájával (menet közben állandóan ellenőrizve páratartalmat, rezonanciát stb.) két-három év alatt elkészül a hangszer, aminek meg kell majd szólalnia tisztán, gyönyörűen, tökéletesen. Fizikus, fantasztikus kezűgyességgel megáldott mesterember, anyagbeszerző, kiváló hallású muzsikos, megszállott zenerajongó. Ő az *Orgonaépítő*. Igényes, értéket teremt, amit lehetetlen nem megbecsülni. A szűken vett szakmán kívül nemigen ismerik a nevét...

Igényesség és az érték megbecsülése. Úgy érzem, ez a védjegye nem csak neki, hanem a mögöttünk álló időszak majd minden programjának, előadójának, fellépőjének. Igényesség a mondandóban, a művészi produkcióban, a tartásban, stílusban, az erőfeszítésekben, az életpályákban. Értéket közvetítettek, szellemi értéket, hogyan ne tükröződött volna szavaikban, gesztusaikban annak a megbecsülése, amit nekünk igyekeztek átadni?

Most pedig tegyük félre bátran az álszerénységet! Ennek a klubnak, amióta létezik, ugyanez a két fogalom a legfőbb védjegye. Igaz, hogy minden nem túlságosan nagy emberi közösség alfája és ómegája az emberek közötti kapcsolat, rokonszenv, barátság, s igaz az a sok szép és jó, amit kötődésről, felelősségről, közös érzésekről a korábbiakban számba vettünk. Mindezek kellettek a klub létrejöttéhez, megerősödéséhez, eredményességéhez, de ahhoz, hogy megérje a harminckét évet, és minden bizonytalán többet is: kellett még valami más. Egymást szerető, lelkes, összetartó, jó emberek sokan vannak az országban, de ilyen klubról, mint a mienk, nem tudunk. S nem tudnak sok mindent látott vendégeink sem, akik közül néhányan értetlenkedéssel vegyes csodálkozással ki is mondják, hogy egyedülállónak tartják, amit nálunk tapasztaltak.

Igényesség és az érték megbecsülése. Talán valóban ez fémjelzi a klubot, ez az a többlet, aminek köszönhetjük, hogy vagyunk. Az egyes estek tematikájának tudatos, igényes megválasztása, a meghívottak névsora, szellemi rangja önmagáért beszél. Estéről estére partnereik tudtunk lenni. Érdeklődést, intellektuális kíváncsiságot tükröző kérdéseink, hozzászólásaink, véleményeink – gyakorta éreztem így – nem csak nekünk, hanem az ő számukra is örömet jelentettek, frissítő szellemi kiruccanást. Büszkék lehetünk és vagyunk a városszerte felállított emléktáblákra,

amelyek mindegyike egy-egy főhajtás újpesti művészek, történelmi és közéleti személyiségek előtt. Képzőművészeink tárlatai, kiállításai, a klubtársaink által írt könyvek, kiadványok, tudományos értekezések valamennyien városunk szellemi életének jelentős állomásai.

S ha már a címválasztásnál nem voltak gátlásaim, ne legyenek most sem, s tegyük fel bátran a kérdést: ment-e vajon a világ *általunk* elébb? Ment. Meggyőződésem szerint, igen. Ha a világ alatt a nagy egészet értjük, akkor kicsit, de ha a világ Újpest – akkor nem is kicsit. S megy is még majd néhány esztendeig, mert ez a néhány oldal nem elsietett, előrehozott nekrológ. *Hogy azután?* Lesz-e folytatás, mikor és hogyan? Megválaszolhatatlan kérdés. Legokosabb talán, ha egy viccel válaszolok:

Az ötvenes években, Szabad Nép félóra a helyszín. „Pezseg” a „vita”, mindenki hozzá szól, kivéve egy időződő férfit, aki szótlánul mered maga elé. A párttitkár megelégedi a hallgatást: Elvtárs, neked nincs erről a dologról semmi véleményed? – Hogy ne lenne! – feleli a kérdezett. De nem értek egyet vele...

2020. július havában